

K problematike rusínsko-slovenských jazykových kontaktov

Alena Blichová, Ústav regionálnych a národnostných štúdií Prešovskej univerzity,
a.blichova@zoznam.sk

BLICHOVÁ, Alena. On the issues of Slovak-Ruthenian language contacts. Individual and Society, 2007, Vol. 10, Nr. 4.

Language is social phenomenon, which is fixed to group people, to ethnical groups that are using this language. Ethnical group has been formed in long historical process during territorial expansion of the world, and consequential language differentiation. On the other hand, social contacts of various ethnical groups will result in language integration. Lexis is one of the most dynamic components of language, which promptly reacts to the socio-economical changes. But on the other hand, phonetics, morphology and syntax are relatively stable components of the language, which adapt to the outside world only in small degrees. The rusyns lexis is in this moment excessively influenced by Slovak language and Slovak dialects. It is testimony of proximal, natural and long-run interrelationship between Rusyns, who live in Slovakia and Slovak political, economical, social, cultural life. Assimilation of Slovak definition connected with different aspects of modern lifestyle and their adoption according to phonetic and morphological rules of Rusyn language is one of the most significant feature of current language process.

Slovak-Ruthenian language. Lexis.

V roku 1995 bol na Slovensku na základe rusínskych nárečí, konkrétne dvoch najrozšírenejších rusínskych dialektov – západozemplínskeho a východozemplínskeho (s hlavnou orientáciou na hraničné nárečové javy integrujúce v sebe charakteristické znaky východoslovanské), kodifikovaný rusínsky jazyk. Je to jeden z najmladších východoslovanských jazykov, na vývoj ktorého mal veľký vplyv búrlivý kultúrny a historický kontext, v ktorom sa tento jazyk formoval. Ako uvádzajú mnohí autori ako napr.: Magocsi, Jabur, Plišková, Tichý, Gajdoš, Kopečný, Vaňko a i., všetky pokusy vytvoriť spisovný jazyk pre karpatských Rusínov, ktoré siahali do 17. a zač. 18. storočia, boli orientované predovšetkým na štyri jazyky:

1. cirkevnoslovanský jazyk (2. pol. 18. až pol. 19. st.);
2. ruský jazyk (2. pol. 19. st., medzivojnové obdobie 1919 - 1939 a povojnové obdobie 1945 - 1953);
3. ukrajinský jazyk (20., 30. roky 20. st., obdobie po roku 1953 do roku 1989);
4. miestne rusínske nárečia (17. st., začiatok 18. st., druhá pol. 19. st., prvá pol. 20. st. a po roku 1989).

Ako je uvádzané v početnom množstve odbornej literatúry, cirkevnoslovanský jazyk nemohol dokonale plniť úlohu spisovného jazyka, pretože vyhovoval a slúžil predovšetkým potrebám duchovného a iba čiastočne aj kultúrneho života. Bol určený hlavne všeobecným cirkevným a filozofickým potrebám knižnej reči, vrátane bohoslužobných účelov. Ostatná písomná dokumentácia ako dokumenty štátnej správy, právne dokumenty, obchodné kontrakty sa nezaobišli bez značného používania hovorovej reči na báze cirkevnoslovanského jazyka. Ruština sa aj napriek mnohým pokusom veľmi dobrých filológov ako spisovný jazyk v rusínskom prostredí neujala, a to najmä preto, lebo jazyková štruktúra ruského jazyka je odlišná od jazykovej štruktúry rusínskych nárečí. Pokiaľ ide o ukrajinčinu, najzávažnejší pokus prijať ju za

spisovný jazyk Rusínov na Slovensku bol uskutočnený v 20. storočí. Aj tieto pokusy však boli neúspešné a prispeli k ešte väčšej asimilácii rusínskeho etnika s majoritným slovenským národom.

Aj napriek tomu, že sa všetky tieto jazyky (s istou prímiesou pôvodných rusínskych nárečových slov) v určitých historických obdobiach aktívne používali ako jazyky úradného styku, pokusy o zavedenie niektorého z uvedených jazykov ako spisovného jazyka pre Rusínov nemohli byť úspešné, pretože jazyk vzniká v procese etnickej integrácie. Dôležité je tu vedomie etnickej spolupatričnosti, čo vedie k potrebe spoločného jazyka, ktorý pramení zo živého národného jazyka, z čoho potom vychádza sebaidentifikácia, pomenovanie, respektíve samopomenovanie etnika. Samopomenovanie Rusínov v rôznych historických obdobiach: *Karpatorusi*, *Karpatskí Rusíni*, *Rusnaci*, *Rusíni-Ukrajinci*, *Rusíni*, svedčí o jasnej sebaidentifikácii rusínskeho etnika.

Svojrázny vývoj rusínskych nárečí bol vo veľkej miere ovplyvnený nielen kultúrnym a historickým kontextom, ale taktiež geografickou polohou územia, ktorá zohrala nemalú úlohu pri formovaní týchto nárečí. Územie karpatského areálu historicky patrilo k viacerým politicko - administratívnym útvarom, početné obchodné cesty a susedstvo so slovenským, poľským, maďarským, rumunským a nemeckým obyvateľstvom sa nemohlo neodraziť i v jazyku. Nezanedbateľný je aj fakt, že karpatské rusínske nárečia sa nachádzajú v hornatom až horskom teréne, čo tiež prispelo k tomu, aby si rusínske nárečia zachovali istú špecifickosť. Aj pre rusínsky jazyk platí, že „jazyk je spoločenský jav viazaný na skupinu používateľov, na etnický celok. Etnické celky sa utvárajú v zdĺhavom historickom procese, behom teritoriálneho rozšírenia ľudstva a následnej jazykovej diferenciácie. Sociálne kontakty rozličných etnických celkov, naopak, vedú k jazykovej integrácii, behom ktorej sa etnické jazyky navzájom ovplyvňujú“ (Barandovská - Frank, 1995, s. 23).

Vyššie spomínané faktory mali značný vplyv na rusínske nárečia vcelku. Tieto vplyvy sú najviac badateľné najmä na lexikálnej úrovni rusínskych nárečí, pretože lexika je najdynamickejšou zložkou jazyka, ktorá najflexibilnejšie reaguje na celospoločenské zmeny, zatiaľ čo fonetiku, morfológiu a syntax môžeme pokladať za relatívne najstabilnejšie zložky jazyka, ktoré sa len v malej miere prispôsobujú vonkajším vplyvom prostredia.

Rusínska lexika bola a je aj v súčasnosti vo veľkej miere, okrem iného, ovplyvňovaná slovenským jazykom a slovenskými nárečiami (najmä východoslovenskými).

Široká slovná zásoba rusínskeho jazyka je spoločná so slovnou zásobou východoslovenských nárečí; ide pritom o lexiku, ako uvádzajú Jabur a Plišková (Jabur, Plišková, 2004) pochádzajúcu z praslovenskej lexikálnej bázy ako sú napr. názvy obilnín a ďalšie názvy z botanickej sféry, názvy niektorých zvierat, pomenovania rozličných prírodných javov a pod., ale najmä o mladšiu slovanskú lexiku, ktorá sa na našom území rozšírila až v historicky neskoršom období. Napr.: RN (rusínske nárečia) *oves* - SVS (východoslovenské nárečia), RN *jarec* - SVS *jarec*, RN *otava* - SVS, RN *kopryva* - SVS *kopriva*, RN *vovk* - SVS *vovk*, RN *pčola* - SVS *pčola*, RN *perun* - SVS *perun*, RN *zvizda/hvizda* - SVS *hvizda*, RN *slýza* - SVS *slýza*, RN *hňiv* - SVS *hňiv*, RN *stribro* - SVS *stribro/striblo* a i.

Do slovnej zásoby rusínčiny je integrované veľké množstvo slov spoločných s lexikou východoslovenských nárečí. Je to novšia lexika spätá s pomenovaním potrieb, javov a vecí každodenného života. Ide predovšetkým o pomenovania odevu, obuvi, nábytku, jedál či pracovných nástrojov a i. Značná časť tejto dnes už zdomácnenej lexiky prenikla do slovenských i rusínskych nárečí prostredníctvom interakcie so susediacimi národmi, pričom jazykové vplyvy nemuseli byť vždy bezprostredné. Je preto veľmi zložité určiť, či ide o ovplyvňovanie rusínskych nárečí cez nárečia slovenské alebo naopak, keďže v lexike týchto nárečí sa prelínajú echá dávnej minulosti i celkom nové vplyvy vzniknuté v dôsledku kontaktov so susednými jazykmi. Ide o lexiku prebratú najmä z nemčiny napr.: RN *oblek/ancug* - SJ *oblek* - SVS *ancug* - NJ (nemecký jazyk) *Anzug*, RN *gerok* - SVS *gerok* - NJ *Gehrock*, RN *mundur* - SVS *mundur/munder/mundir* - NJ *Montur*, RN *fartuch/šurc* - SVS *fartuch/fertuch* - NJ *Fürtuch/Shurz*, RN *skryn' a/kasna* - SJ *skriňa* - SVS *kasňa* - NJ *Kasten*, RN *lada* - SVS *lada* - NJ *Lade*, RN *bigl'ajz* - SVS *bigl'ajz/biglajz* - NJ *Bügeleisen*, RN *hic* - SVS *hic* - NJ *Hitze*, RN *dach* - SVS *dach* - NJ *Dach*, RN *djli* - SVS *dile* - NJ *Diele*, RN *drušlak* - SVS *drušlak/drujšlak* - NJ *Durchschlagen*, RN *sparhet/šporak* - SJ *sporák* - SVS *šparhet* - NJ *Sparherd*;

z maďarčiny napr.: RN *barackŷ* - SVS *baracki* - HU (maďarský jazyk) *barack*, RN *beŕar'* - SVS *beŕar* - HU *betyar*, RN *bokanči* - SVS *bokanče* - HU *bakancs*, RN *kapura* - SVS *kapura* - HU *kapu*, RN *kapča* - SVS *kapča* - HU *kapcsol*, RN *korman* - SVS *kormanŷ* - HU *kormány*, RN *serenča* - SVS *sereňča* - HU *szerencse*, RN *firhang* - SVS *firhang* - HU *firhang*, RN *tepša* - SVS *tepša* - HU *tepsi*, RN *paplan* - SJ *paplón* - SVS *paplan* - HU *paplan*, RN *topankŷ/bokanči* - SJ *topánky* - SVS *bokanče* - HU *bakancs*, RN *kalap* - SVS *kalap* - HU *kalap*, RN *hatiŷak* - SVS *hatiŷak* - HU *hátiszak*;

či z poľštiny napr.: RN *barz* - SVS *barz* - PL (poľský jazyk) *bardzo*, RN *bl'ad'j* - SVS *bl'adi* - PL *blady*, RN *vyr'gaty* - SVS *virgac* - PL *wiergać*, RN *všelyjakyj* - SVS *všelijaky* - PL *wselaki*, RN *zbuj* - SVS *zbuj* - PL *zbój*, RN *jadlovec* - SVS *jadlovec/jadlovec* - PL *jadłowiec*, RN *štachitky* - SVS *štachitki* - PL *sztachety*, RN *sklep/obchod* - SJ *obchod* - SVS *sklep* - PL *sklep*; avšak nezanedbateľná nie je ani lexika prebraná z rumunčiny najmä v čase valašskej kolonizácie napr.: RN *bača* - SVS *bača* - SJ *bača* - RO *baci*, RN *brýndza* - SVS *bryndza* - SJ *bryndza* - RO *brânză*, RN *žyntyc'a* - SJ *žinčica* - RO *jintită*, RN *kolyba* - SVS *koliba* - SJ *koliba* - RO *colibă*, RN *rumegaty* - SVS *rumegac/rumigac* - RO *rumega*, RN *salaš* - SVS *salaš* - SJ *salaš* - RO *sălaș*, či ešte novšia lexika prebraná z angličtiny.

Tieto lexikálne vplyvy sú pravdaže výsledkom nielen historického vývoja, ale ako už bolo uvedené, aj výsledkom geografickej polohy, keďže na teritóriu Karpát sa oddávna stretávali cesty obchodné i migračné. Rovnako silným faktorom bola aj potreba pomenovať nové javy a predmety každodenného života, ktoré priniesla tá - ktorá doba. Niektoré pomenovania v slovenských i rusínskych nárečiach zdomácnili, iné sa v nich usadili len na krátky čas.

V súčasnosti sú mnohé rusínske výrazy a pomenovania najmä u mladšej generácie používateľov nahrádzané výrazmi preberanými zo slovenského jazyka, a staršia zdomácnená lexika ako aj pôvodné rusínske pomenovania sa používajú súčasne s integrovanými slovenskými pomenovaniami. Avšak, niektoré staršie pomenovania postupne zužujú či menia svoj význam, alebo sa posúvajú na úroveň archaizmov, čím sa do istej miery obohacuje synonymický rad súčasného rusínskeho jazyka. Preberané slová sa plne prispôbujú fonetickým a morfológickým zákonitostiam rusínskych nárečí. Napríklad, pomenovanie odevov a obuvi: RN *bokanči/topanky* - SJ *topánky*, RN *skirni/gumbucy/gumaky* - SJ *gumové čižmy/hovor. gumáky*, RN *košulka/tričko* - SJ *tričko*, RN *slotnyk/dodživnyk/pršiplašt* - SJ *pršiplašt*, RN *kabaty/sukn'a* - SJ *sukňa*, RN *lachy/šmaty* - SJ *šaty*, RN *gerok/kabat* - SJ *kabát*, RN *oblek/ancug* - SJ *oblek* - SVS *ancug a i.*, rovnaké zákonitosti platia aj pri niektorých pomenovaniach nábytku, domácich potrieb a potrieb každodenného života: RN *kasna/skryn'a* - SJ *skriňa*, RN *lada/komoda* - SJ *komoda*, RN *talaš/regal* - SJ *regál*, RN *šerblyk/nočnyk* - SJ *nočník*, RN *kobryk/košaryk/košyk* - SJ *košík*, RN *findža/horňa/šalka* - SJ *šálka*, RN *švablyky/zapalky* - SJ *zápalky*, RN *drušlak/cednyk/sytko* - SJ *sito a i.*

Pre oblasti ako technika, medicína a pod. platí, že s vedecko - technickým pokrokom vzniká potreba pomenovať nové javy a veci. S nimi sa objavujú výrazy, zväčša internacionalizmy, zapožičané z angličtiny či latinčiny, ktoré následne ovplyvňujú domácu rusínsku lexiku, často však nie bezprostredne, ale cez lexiku v súčasnosti preberanú najmä zo štátneho jazyka.

Do jazyka Rusínov na Slovensku prenikli zo slovenčiny a v dnešnej dobe naďalej prenikajú najmä slová z oblasti ekonomiky, kultúry, techniky, politiky a mnohých ďalších sfér spoločenského života. Všetky tieto lexikálne jednotky sa však prispôbujú, ako už bolo uvádzané, fonetickým a morfológickým zákonitostiam rusínskych nárečí. Vaňko uvádza ako príklad prevzatého pomenovania zo slovenského jazyka lexému: SJ *vlak* - RN *vlak* - Ukr. *pojizd* - RJ *pojezd*; Poukazuje na to, že „v porovnaní s ukrajinským a ruským jazykom je evidentné, že rusínsky jazyk preberá v značnej miere slovnú zásobu slovenčiny a východoslovenských nárečí; podobne aj všetky pomenovania jednotlivých typov vlaku sú prebraté zo slovenčiny: RN *osobnyj vlak, nakladnyj vlak, richlyk* - SJ *osobný vlak, nákladný vlak, rýchlik*. Ukrajinské pomenovania *pasazyrs'kyj, tovarnyj/vantažnyj, švydkyj/kurjerskyj pojizd* sú v jazyku slovenských Rusínov neznáme. S procesom preberania a adaptovania určitých slovenských slov do slovníka Rusínov je tesne spojený aj analogický proces preberania a adaptovania celých konštrukcií obsahujúcich dané slovo, porov.: SJ *nastúpiť do vlaku*, RN *nastupyty do vlaku* - Ukr. *s'isty u pojizd*; SJ *vystúpiť z vlaku*, RN *vystupyty z vlaku* - Ukr. *vyjty z pojizdu a pod.*“ (Vaňko, 2000, s. 68). Je však potrebné podotknúť, že ukrajinské či ruské pomenovania vlaku sa v jazyku Rusínov nepoužívali, pretože existovali vlastné pomenovania, pôvodná rusínska lexika, ktorá sa s preberaním slovenskej lexiky z aktívnej slovnej zásoby v istej miere vytráca, respektíve sa pôvodná lexika, posúva na úroveň archaizmov, alebo sa pôvodný význam lexémy zúži na konkrétne pomenovanie, porov.: SJ *vlak* - RN *vlak/mašyna/vagon*. V bežnej komunikácii sa používa slovo *vlak* a s ním spojené konštrukcie tak, ako ich uvádza Vaňko, zatiaľ čo s pôvodným rusínskym pomenovaním *mašyna/vagon* a s konštrukciami *sisty do mašyny/do vagona, v jty z mašyny/z vagona*, sa dnes stretávame zväčša v oblasti folklórnych textov a krásnej literatúry. Lexéma *vagon* sa zúžila, jej význam sa skonkretizoval a dnes sa používa na označenie vlakového vagónu. Analogicky je to s lexémou RN *šynj* - SJ *koľajnice*. V súčasnom rusínskom jazyku sa používa lexéma prebratá zo slovenčiny *koľajnyč'i*, ktorá sa v plnej miere prispôbuje rusínskym výslovnostným a morfológickým zákonitostiam. Pôvodné rusínske pomenovanie *šynj* sa posúva na úroveň archaizmov, a stretávame ho už iba v jazyku staršej generácie používateľov a v textoch ľudových piesni. Vo východoslovenských jazykoch ruštine a ukrajinčine sa lexéma RJ *šyna* - Ukr. *šyna* používa vo význame *pneumatika*, a preto u rusínskeho poslucháča, kvôli interferencii nastáva posun pri porozumení.

Veľké množstvo integrovaných slov zo slovenského jazyka je aj z oblasti administrácie, politiky, riadenia, masmédií a pod., čo súvisí s administratívnym, kultúrnym a politickým životom na Slovensku a s pomenovaním reálií, ktoré neustále vchádzajú do rusínskeho jazyka porov.: SJ *úradník* – RN *ur'adnyk*; SJ *mestský úrad* – RN *mists'kij ur'ad*; SJ *obecný úrad* – RN *obec'nyj ur'ad*; SJ *daňový úrad* – RN *dan'ovij ur'ad*; SJ *daň* – RN *dan'* SJ *daňové priznanie* – RN *dan'ove pryznan'a*; SJ *vodičský preukaz* – RN *vodyckij preukaz*; SJ *europoslanec* – RN *evroposlanec'*; SJ *Európska Únia* – RN *Evrops'ka Unija*; SJ *predseda vlády* – RN *preceda vladj*; SJ *odborní* – RN *odbornj*; SJ *plat* – RN *plat*; SJ *návrh zákona* – RN *navrh zakona*; SJ *rozhlasové vysielanie* – RN *radio vjvyšlan'a*; SJ *noviny* – RN *novyn'ky*; SJ *časopis* – RN *časopys* a pod.

V oblasti kultúry a umenia sa prejavuje analogický proces integrácie a adaptácie slovenskej lexiky do rusínskeho jazyka, čo je určitým výsledkom prirodzeného procesu existencie a vyvíjania sa rusínskej kultúrnej lexiky v slovenskom kultúrnom prostredí. Napr.: SJ *umenie* – RN *umin'a*; SJ *umelecký vedúci*, *umelecký riaditeľ divadla* – RN *umelec'kij vedučij*, *umelec'kij direktor teatru*; SJ *opona* – RN *opona*; SJ *herec* – RN *herec'*; SJ *viacrozmernosť* – RN *vecejrozmirnosť*; SJ *osoby a obsadenie* – RN *osoby i obsadžin'a*; SJ *maľovať* – RN *maľovatj*; SJ *folklórny súbor* – RN *folklornij subor*, SJ *ľudový kroj* – RN *narodnij kroj*. Pôvodne používané lexémy ako RN *chudožnyk* (kedysi vo význame umelec, maliar), alebo napríklad: RN *krasyty* (vo význame maľovať) sa v súčasnosti používajú len vo veľmi zúženom význame (chudožnyk len vo význame umelec), alebo len v konkrétnom slovnom spojení ako: *krasyty jajička* (len s významom maľovať veľkonočné vajička).

Ako sme už uvádzali, vo vývine lexikálneho systému rusínskeho jazyka sa odrážajú celospoločenské zmeny nielen posledných desaťročí. Sú to zmeny politické, ekonomické, zmeny v spoločenskom zriadení (ich vnútorný i medzinárodný kontext), zmeny v oblasti vedy, kultúry, materiálneho a duchovného života daného etnika, čo súvisí s existenciou etnika v historickom a geografickom kontexte.

Za posledných päťdesiat rokov v súvislosti s technickým pokrokom a potrebou pomenovať nové reálie pribudlo v rusínskych nárečiach množstvo nových pomenovaní, najčastejšie sú to pomenovania osôb, profesií, nových reálií spojených s technickým pokrokom. Je zaujímavé sledovať, že niektoré pomenovania, hlavne na prelome spoločensko – politických zmien, môžu nadobudnúť negatívne konotácie. Napríklad v 50. rokoch vošli do slovnej zásoby slová ako: RN *družstevnyk*, *kombajnista*, *agitator*, *agronom a i.* – SJ *družstevník*, *kombajnista*, *agitátor*, *agronóm a i.* Po roku 1989 sú to slová ako RN *hovor'c'a*, *diler* – SJ *hovorca*, *díler*.

Ako je vidieť, aj tieto lexikálne jednotky sa preberajú zo slovenského jazyka a prispôbujú sa rusínskej fonetike a morfológickým zákonitostiam.

Podobne ako pri pomenovaniach substantívnych názvov, spoločenské zmeny zasiahli i slovesné lexémy.

Je to spojené najmä s potrebou pomenovať nové činnosti: RN *programovatj*, *monitorovatj* – SJ *programovať*, *monitorovať*. Vznikla komunikačná potreba pomenovať existujúce aj novšie návyky a civilizačné choroby: RN *drogovaty*, *abstinovatj*, hovorové lexémy: *marodovatj* – SJ *drogovať*, *abstinovať*, *maródovať*.

Po spoločensko – politických zmenách v roku 1990 je aktuálne pomenovanie rozličných činností spojených s týmito zmenami: RN *odštatnyty*, *politizovatj*, *prerokovatj* – SJ *odštatniť*, *politizovať*, *prerokovať*.

Pre súčasný rusínsky jazyk je charakteristické i preberanie slovesných lexém zo slovenského jazyka už so zvýšenou polysémiou metaforickým, metonymickým prenášaním, napr: SJ 1. *odkrútiť/2. odkrútiť si vojenčinu* – RN 2. *odkrutyty/odkrutyty si vojenčinu*. Prvý význam *krútením uvoľniť* v rusínčine ostáva pôvodný *rozkrutyty*, druhý význam sa však preberá zo slovenského jazyka ako celá lexikálna konštrukcia aj s preneseným významom. SJ 1. *osloviť/ 2. kniha ma oslovila* – RN 2. *oslovyti/ knyžka n'a oslovyta*. Prvý význam *obrútiť sa na niekoho rečou, prihovoriť sa* ostáva v RN 1. *obernuti s'a/ pryhvaryty s'a*. Mení sa, preberá sa len slovné spojenie s druhým, preneseným významom. SJ 1. *šafáriť/ 2. šafáriť, gazdovať/ 3. pejor. „šafáriť“* – RN 3. *pejor. šafaryty*. Prvý a druhý význam ostáva v RN 1. *byť šafárom, hospodárskym správcom majetku* – *spravovatj gazd'ivstvo, gazdovatj*. 2. *hospodáriť s nejakými hodnotami* – *hospodaryty, gazdovatj*. Zo slovenčiny sa preberá len lexéma s preneseným významom a negatívnou konotáciou. 3. *počínať si pri narábaní s niečím nehospodárne, svojvoľne*.

Badateľné je aj preberanie slov zo slovenského jazyka už s novým významom v hovorových, slangových slovách: SJ *oxidovať*, *súkromník* (s významom *otravovať, skupáň*) – RN *oxidovatj, sukromnyk*. Tieto slová sa preberajú už so zápornou konotáciou.

Slová prevzaté do slovnej zásoby rusínskeho jazyka a rusínskych nárečí z jednotlivých jazykov priamo alebo často prostredníctvom slovenčiny, alebo slovenských nárečí predstavujú v tejto lexike významnú zložku. Aj o rusínskom jazyku platí, že preberanie slov je proces obohacovania a rozširovania slovnej zásoby, ktorý sa uskutočňuje vo všetkých obdobiach vývinu národného a jazykového spoločenstva. Z pohľadu lexikálnych prevzatí do rusínčiny ide najmä o slovakizmy, rusizmy, hungarizmy a o internacionalizmy utvorené pomocou gréckych a latinských prvkov, ako aj prevzatia z angličtiny a nemčiny.

Najnovšou tendenciu (posledných 5 - 10 rokov) je v rusínskom jazyku prílev anglicizmov, prostredníctvom preberaných slov zo slovnej zásoby slovenčiny. Vrstvu dávnejšie zdomácnených slov predstavujú slová z oblasti športu: RN *bicigl'a, fotbal* - AJ *bicycle, football* - SVS *bicigl'a, fotbal* ale aj slová zo všeobecnej slovnej zásoby RN *ambrela, tabla, tej/teja, šyfa* - AJ *umbrella, table, tea, ship* - SVS *ambrela, tabla, tej, šif/šifa*. Po roku 1998 prenikajú do slovnej zásoby predovšetkým slová súvisiace s modernou technikou ako RN *softver, skener, lizing, server, surfovaty*, a taktiež slangové anglické slová ako napr.: RN *biznis, šef*. Predovšetkým slová preberané zo slangu môžu v závislosti od kontextu nieť okrem neutrálneho aj záporný význam.

V posledných rokoch kvantitatívne narastá slovná zásoba pomenúvajúca rozličné nové skutočnosti (RN *internet, počítač, sajt, printer...*); názvy novších technológií a prípravkov (RN *frituvaty, recyklacija...*); názvy nových liečiv a medicínskych postupov (RN *kardiostimulator, anopirin...*); nové pomenovania skutočnosti z bežného života (RN *bezdomovec', utečenec'...*); nové javy v štátnej správe, v politike, v spoločenskom živote (RN *neziskový organizaciji, klientelizmus, tret'ij sektor, legislativa...*).

Pribúdajú hovorové podoby aktuálnych pomenovaní z oblasti techniky, preberané prevažne cez slovenčinu: RN *pecečko - PC, cedečko - CD*.

Preberanie slovenských lexém spojených predovšetkým s modernou komunikáciou a súčasným moderným životným štýlom je jednou z najvýraznejších črt súčasného rusínskeho jazykového procesu na Slovensku. Je to svedectvo prirodzeného, tesného, ale najmä dlhodobého kontaktu Rusínov žijúcich na Slovensku so slovenským politickým, kultúrnym a spoločenským životom vôbec. Aj keď tento prirodzený proces preberania a integrácie slovenskej lexiky do značnej miery zblízuje rusínsku lexiku so slovenskou, nemožno ho jednoznačne kvalifikovať ako proces slovakizácie. Lexikálne jednotky prevzaté zo slovenčiny sa totiž nepreberajú úplne so všetkými svojimi významami a slovnými spojeniami. Význam prebratých lexém sa často zužuje, rozširuje, či posúva a preberané slová sa adaptujú podľa výslovnostných a morfológických noriem rusínskeho jazyka, a takým spôsobom sa integrujú do rusínskeho jazykového systému a obohacujú slovnú zásobu súčasného jazyka Rusínov žijúcich na Slovensku. Aj pre rusínsky jazyk platí, že sociálne a kultúrne kontakty rôznych národov zanechali v reči nánosy, ktoré v nej ustrnuli. Existuje však mnoho slov, ktoré sa v jazyku usadili len na určitú dobu, ticho vkĺzli do jazyka, a potom sa zase nebadane vytratili. Reč sa nám takto predstavuje ako zrkadlo kultúrneho a historického vývoja spoločnosti. Je to svedectvo o tom, že jazyk žije a vyvíja sa rovnako, ako spoločnosť, že jazykové prostriedky nemajú celkom ustálené významy, sú pružné v dobe, v spoločnosti, v kontexte. Mnohé výrazy zastarávajú, mnohé sa z jazyka vytrácajú, menia svoj obsah, iné pribúdajú. Aj pre jazyk platí zákon neustáleho vývinu, a vyvíjať sa jazyk prestane až vtedy, keď zanikne ľudská spoločnosť.

Literatúra:

- BARANDOVKÁ - FRANK, V.: Úvod do interlingvistiky. Nitra : SAIS, 1995.
BUFFA, F.: Slovník šarišských nárečí. Prešov : Náuka, 2004.
HNÁT, A.: Krátky rusínsky slovník. Trebišov, 2003
JABUR, V. - Plišková, A.: Prešovská Rus. In: Najnowsze dzieje języków słowiańskich: Rusynskyj jazyk. Opole : Uniwersytet Opolski - Instytut Filologii Polskiej, 2004, s. 190 - 196.
JABUR, V.: K niektorým otázkam charakteristiky noriem rusínskeho jazyka na Slovensku. In: A New Slavic Language Is Born/Zrodil sa nový slovanský jazyk. New York : Columbia University Press, 2000, s. 43 - 52.
ЛІТТА, В.: Атлас українських говірок Східної Словаччини, СПН Братислава, Прешов, 1991.
MAGOSI, P. R.: Rusíni na Slovensku. Prešov : Rusínska obroda, 1994.
MISTRÍK, J.: Encyklopédia jazykovedy. Bratislava : Obzor, 1993.
PAŇKO, J.: Ortografický slovník rusínskeho jazyka. Prešov : Rusínska obroda, 1994.
RIEGER, J.: Problemy interferencji językowej w ukraińskich gwarach karpaccich w zakresie leksyki. In: Z polskich studiów slawistycznych, seria XI, PWN. Warszawa, 1983, s. 303 - 312.
VAŇKO, J.: The Language of Slovakia's Rusyns/ Jazyk slovenských Rusínov. New York : Columbia University Press, 2000.

On the issues of Slovak-Ruthenian language contacts

Language is social phenomenon, which is fixed to group people, to ethnical groups that are using this language. Ethnical group has been formed in long historical process during territorial expansion of the world, and consequential language differentiation. On the other hand, social contacts of various ethnical groups will result in language integration.

Lexis is one of the most dynamic components of language, which promptly reacts to the socio-economical changes. But on the other hand, phonetics, morphology and syntax are relatively stable components of the language, which adapt to the outside world only in small degrees. The rusyns lexis is in this moment excessively influenced by Slovak language and Slovak dialects. It is testimony of proximal, natural and long-run interrelationship between Rusyns, who live in Slovakia and Slovak political, economical, social, cultural life.

Assimilation of Slovak definition connected with different aspects of modern lifestyle and their adoption according to phonetic and morphological rules of Rusyn language is one of the most significant feature of current language process.